edustandaard

Spelregels voor het adopteren van begrippen in andere begrippenkaders

Versie	Datum	Auteurs	Opmerkingen
0.1	16-6-2025	Jacob Molenaar, Robin van der Wiel	Basisversie
0.2	21-6-2025	Jacob Molenaar, Robin van der Wiel	Enkele aanpassingen n.a.v. bespreking in de werkgroep Adoptie op 19-6-2025
0.3	**5-6-2026**	**Jacob Molenaar**	**Feedback van Prorail en voortschrijdend inzicht verwerkt.**

Inleiding

Dit document bevat een voorstel voor een **basisadoptieprofiel** voor het **adopteren van begrippen** uit andere begrippenkaders in een op de NL-SBB gebaseerd begrippenkader.

Adoptie van begrippen

Begrippen adopteren is:

- Het integraal **incorporeren** van de betekenis van begrippen uit een ander begrippenkader in het eigen begrippenkader
- met **behoud** van zoveel mogelijk eigenschappen/specificaties van dat begrip in het bronbegrippenkader
- En indien wenselijk **verrijking** van het begrip met eigen (aanvullingen op) eigenschappen/specificaties.

Het in voorkomende gevallen adopteren van begrippen i.p.v. het zelf munten ervan is wenselijk in het kader van de ontwikkeling van het Nationaal Semantisch Vlak. Semantische harmonisatie van publieke begrippenkaders staat hierin als ambitie centraal. Wanneer er in begrippenkader x behoefte is aan een bepaald begrip en dat begrip blijkt al te bestaan in begrippenkader y, ligt het voor de hand om niet te verwijzen naar dat verwante begrip, maar om dat begrip integraal over te nemen. Dat heeft twee voordelen:

- Maximale semantische harmonisatie (fijn voor de gebruikers)
- Reductie van beheerlast (fijn voor de beheerders).

Adoptie in de NL-SBB

Adoptie is een implementatie van het concept van **hergebruik** uit de NL-SBB (paragraaf 5.3.2). Daarin staat o.a.:

> Het **hergebruiken** van begrippen is het opnemen van begrippen in verschillende begrippenkaders. In tegenstelling tot bij **harmonisatie**, waar twee losse verzamelingen van begrippen aan elkaar gerelateerd worden door extra relaties te leggen, wordt bij hergebruik één begrip aan verschillende begrippenkaders toegevoegd. In deze zin committeer je je volledig aan de beschrijving van het begrip uit een ander begrippenkader.

Maar de NL-SBB zegt ook - en dat lijkt in tegenspraak met ‘volledig committeren aan’:

> Het toevoegen van eigenschappen is mogelijk, (anyone can say anything about anything); al moet wel beoordeeld worden wat de impact is op de interpretatie van het begrip door mensen.

Kortom, de best practices van de NL-SBB betreffende het hergebruiken van begrippen vragen om een nadere uitwerking en precisering. Vandaar dat wij voorstellen om expliciete spelregels omtrent het hergebruiken/adopteren van begrippen vast te leggen in een zogenoemd **adoptieprofiel**.

Spelregels voor het adoptieprofiel

We spreken hieronder van:

- **Adoptiefbegrip**: begrip dat wordt geadopteerd in een ander begrippenkader
- **Bronbegrippenkader**: begrippenkader waarin het begrip oorspronkelijk is gemunt
- **Adoptiefbegrippenkader**: begrippenkader waarin het begrip wordt hergebruikt.

Wanneer je begrippen gaat adopteren, zijn er twee dimensies van dingen die je kunt doen of laten:

- Attributen overnemen of niet overnemen
- Attributen aanvullen of niet aanvullen.

Beide dimensies vormen een matrix:

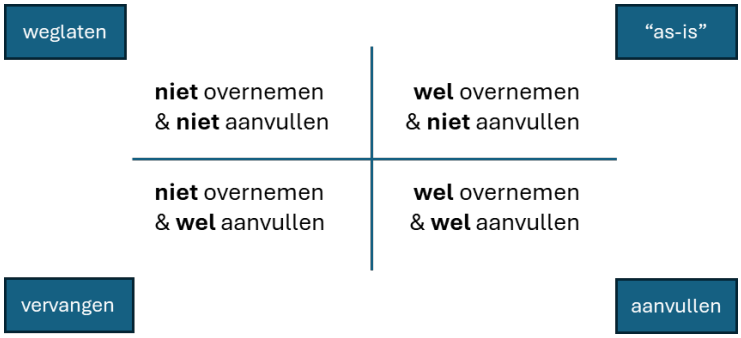

Er zijn dus vier opties voor het adopteren van begrippen met hun attributen. Daarmee kan je zogenoemde **adoptieprofielen** formuleren:

- Het adoptieprofiel is vooral relevant in het adoptieproces, omdat het profiel bepaalt welke informatie er vanuit de externe bron overgenomen moet worden.
- Een adoptieprofiel beschrijft voor **elke NL-SBB eigenschap en relatie** of deze wel of niet overgenomen moet worden.
- Een begrippen adopterende organisatie kan op voorhand een adoptieprofiel definiëren.
- Een adoptieprofiel biedt gemak en consistentie.
- Het moet ook mogelijk zijn om van het adoptieprofiel af te wijken.

Hieronder een voorstel voor een algemeen adoptieprofiel:

Attribuut	Definitie	Spelregels
URI		
URI	Unieke, persistente identifier van het begrip voor gebruik op het web	Het is in SKOS een regel om binnen één specifiek conceptschema voor elk concept een unieke, persistente URI te gebruiken om verwarring te voorkomen en een eenduidige identificatie te waarborgen. In het adoptiefbegrippenkader behoudt een begrip dus zijn oorspronkelijke URI. Dat betekent wel dat als dat begrip wordt geresolved, alleen de eigenschappen uit het bronbegrippenkader worden gevonden en niet de eventuele verrijkingen van het adoptiefbegrippenkader.

Attribuut	Definitie	Spelregels
Begrippenkader		
in kader	Relateert een begrip aan een begrippenkader waarin het is opgenomen.	**Aanvullen.** Adoptief begrippenkader toevoegen. Zie ook attribuut URI.
Termen		
naam	Een naam is een mens-leesbare term ter aanduiding van iets.	**As-is overnemen** en eventueel **aanvullen** met een of meer namen uit het eigen domein.
voorkeursterm	Een voorkeursterm is een naam die in een specifieke taal de geprefereerde lexicale naam is.	**As-is overnemen**
alternatieve term	Een alternatieve term is een naam die gebruikt kan worden als alternatief voor de voorkeursterm van een object, maar niet de voorkeur heeft.	**As-is overnemen**. Eventuele alternatieve termen in het eigen domein aanmelden bij de bronhouder van het begrip
zoekterm	Een zoekterm is een naam waarmee de vindbaarheid van een resource wordt vergroot, maar verder verborgen blijft.	**As-is overnemen**. Eventuele zoektermen in het eigen domein aanmelden bij de bronhouder van het begrip
Notities		
definitie	Een definitie is een verwoording van de betekenis van een begrip waarmee het begrip kan worden onderscheiden van andere begrippen.	**As-is overnemen**
uitleg	Een uitleg is een beschrijving van iets in eenvoudige taal, op taalniveau B1, die zonder verdere context begrepen kan worden.	**As-is overnemen** of **vervangen** door een uitleg die relevant is voor het eigen domein
wijzigingsnotitie	Een wijzigingsnotitie is een notitie over een wijziging aan het begrip.	**Aanvullen**. Met notitie over de adoptie
redactionele notitie	Een redactionele notitie is een notitie voor de redacteur, vertaler of beheerder van het begrippenkader.	**As-is overnemen**
historienotitie	Een historienotitie is een notitie van de voormalige status/gebruik/betekenis van het begrip.	**As-is overnemen**
toelichting	Een toelichting is een notitie die meer duidelijkheid geeft over de betekenis of gebruik van een begrip.	**As-is overnemen** of **aanvullen** met een domeinspecifieke toelichting
voorbeeld	Een voorbeeld is een notitie die meer duidelijkheid geeft over het gebruik van een begrip.	**As-is overnemen**. Eventuele voorbeelden in het eigen domein aanmelden bij de bronhouder van het begrip

Attribuut	Definitie	Spelregels
Codes		
code	Een code voor een begrip is een tekenreeks ter aanduiding van precies één begrip uit een begrippenkader.	**As-is overnemen**
Taxonomie		
De taxonomische relaties van een begrip maken onderdeel uit van de betekenis ervan. Zij geven immers de semantische context ervan aan. Bij het adopteren van een begrip worden de taxonomische relaties uit het bronbegrippenkader dus in principe altijd meegenomen. Echter, de adopterende partij kan ervoor kiezen deze bronrelaties omwille van de overzichtelijkheid niet zichtbaar te maken in de UI van het adoptiefbegrippenkader.		
is topbegrip van **heeft bovenliggend begrip** **heeft onderliggend begrip**	Dit zijn taxonomische relaties **binnen** het eigen begrippenkader	**As-is overnemen**. Maar ze moeten dan wel getransformeerd worden naar taxonomische relaties **buiten** het eigen begrippenkader.
Thesaurus		
De thesaurusrelaties van een begrip maken onderdeel uit van de betekenis ervan. Zij geven immers de semantische context ervan aan. Bij het adopteren van een begrip worden de thesaurusrelaties uit het bronbegrippenkader dus in principe altijd meegenomen. Echter, de adopterende partij kan ervoor kiezen deze bronrelaties omwille van de overzichtelijkheid niet zichtbaar te maken in de UI van het adoptiefbegrippenkader.		
is gerelateerd aan **is specialisatie van** **is generalisatie van** **is onderdeel van** **omvat** **is exemplaar van** **is categorie van**	Dit zijn semantische relaties **binnen** het eigen begrippenkader.	**As-is overnemen**. Maar ze moeten dan wel getransformeerd worden naar semantische relaties **buiten** het eigen begrippenkader.
Harmonisatierelaties		
De harmonisatierelaties van een begrip maken onderdeel uit van de betekenis ervan. Zij geven immers de semantische context ervan aan. Bij het adopteren van een begrip worden de harmonisatierelaties uit het bronbegrippenkader dus in principe altijd meegenomen. Echter, de adopterende partij kan ervoor kiezen deze bronrelaties omwille van de overzichtelijkheid niet zichtbaar te maken in de UI van het adoptiefbegrippenkader.		
is exact overeenkomstig **is vrijwel overeenkomstig** **is overeenkomstig verwant** **heeft overeenkomstig bovenliggend** **heeft overeenkomstig onderliggend**	Dit zijn semantische relaties **buiten** het eigen begrippenkader.	**As-is overnemen**
Collectie		
In collectie	Een collectie is een verzameling van begrippen die voor een bepaalde situatie betekenisvol bij elkaar passen.	**Weglaten** of **vervangen** door collecties in het eigen begrippenkader

Attribuut	Definitie	Spelregels
Brondocument		
heeft bron	Relateert een begrip aan een brondocument waarvan het is afgeleid.	**As-is overnemen.** Dat het begrip is geadopteerd en dat het begrippenkader waaruit het is overgenomen in zekere zin ook als bron geldt, kan worden gehonoreerd door in de semantisch-webapplicatie waarin het wordt getoond, aan te geven dat er sprake is van adoptie plus een verwijzing op te nemen naar het bronbegrippenkader.

Het bovenstaande is zoals gezegd een algemeen adoptieprofiel. Het is mogelijk hier specifieke adoptieprofielen uit af te leiden voor het adopteren van begrippen uit specifieke begrippenkaders. Dit geldt niet voor de as-is-overnemen-regels. Deze moeten altijd worden overgenomen.